

Politik Bilim

Bize yabancı gelen terimler (IV)

Aykut Göker

‘Enformasyon toplumu’ ve ‘bilgi toplumu’ ayrımı ile ilgili olarak yazdıklarımdan sıkılmadıysanız, bugün de devam ediyorum... Psikiyatri Profesörü M. Kerim Doksat yazdığı mektupta, “knowledge karşılığında bilgi kullanmak tabii ki doğru; tıpkı information için malûmat [Sayın Doksat, uzun okunacak ‘a’ların altını çiziyor] kullanılmasının doğru olacağı gibi”, diyor. Enformasyon için malûmat sözcüğünü kullanan başka bilim adamlarımız var. Örneğin, Prof.Dr. İşaya Üşür de enformasyon toplumu için “ma’lûmât toplumu” diyor.

Malûmat sözcüğünün kullanılmasına, bu sözcük eski dilde olduğu için, karşı çıkanlar olabilir; bunun ötesinde, bazı anlatım sorunları da çıkabilir. Bilindiği gibi, enformasyon, hem “bir sistemin kendi durumunu başka bir sisteme bildirmesi” sürecini [**Meydan Larousse**], yani ‘malûmat alma-verme’yi; hem de bu “bildirme edimi [fili] sonunda elde edilen veriye üzerinde uzlaşmaya varılan kurallardan yararlanılarak yöneltilecek anlamı” [TDK, **Bilişim Terimleri Sözlüğü**], yani ‘alınıp verilen malûmat’ı anlatır. Ayrıca, “enformasyon dendiğinde, yalnızca dil alanında olduğu gibi bir bildirme değil, sibernetikle birlikte kazandığı yeni anlam doğrultusunda, fiziksel bir işaret gönderilmesi de anlaşılır.” [B. Akarsu, Prof.Dr., **Felsefe Terimleri Sözlüğü**] Çıkabilir dediğim anlatım sorunları, enformasyon sözcüğünün bu yanlarıyla ilgilidir.

Eğer, ‘enformasyon’a malûmat dersek, o zaman ‘enformasyon süreci’ni anlatmak için, içinde ‘malûmat’ sözcüğünün geçtiği, örneğin ‘**malûmat alma - malûmat verme**’ gibi bir terim üzerinde anlaşmak gerekecektir. Muhtemelen de şöyle bir kayıtlı: “**malûmat alma - malûmat verme** dendiğinde, yalnızca dil alanında olduğu gibi bir bildirme değil, sibernetikle birlikte kazandığı yeni anlam doğrultusunda, fiziksel bir işaret gönderilmesi de anlaşılır”... Bir kez bu yola yönelirsek, ‘enformatik’ karşılığında ne kullanılacağı konusunda da ele almak gerekecektir. Bunu ihmâl edemeyiz, çünkü, ‘enformatik’ de çok kullandığımız bir terim.

Encyclopaedia Britannica’da enformatik [informatics], “enformasyonun saklanması (depolanması) ve aktarılması (transfere) süreçlerini konu alan disiplin” olarak tanımlanmakta ve şu açıklama getirilmektedir: “Bu disiplin, kütüphane bilimi, bilgisayar bilim ve mühendisliği, dilbilim, psikoloji gibi çeşitli disiplinlerin ve diğer teknolojilerin kavram ve yöntemlerini bir araya getirerek, enformasyonun toplanması, düzenlenmesi, saklanması, yeniden üretilmesi, yorumlanması ve kullanılmasına yardımcı olacak teknik ve aygıtların geliştirilmesiyle uğraşır.” ‘Enformatik’ karşılığı, tanım gereği, ‘malûmat’ı içkin bir terim bulmaya giriştiğimizde, karşımıza bir başka güçlük daha çıkacak; çünkü, sözlüklerimize girmiş olan ve geniş bir çevreye kullanılagelen, enformatik karşılığı bir sözcüğümüz zaten var: **Bilişim**... [‘Enformatik’, Encyclopaedia Britannica’nın Türkçe uyarlaması olan **Ana Britannica**’da ‘**bilişim**’ sözcüğüyle karşılanmakta; ancak, tanımı verilirken, özgün metindeki ‘information’ karşılığında ‘bilgi’ sözcüğü kullanılmaktadır.]

Kısacası, bu terim meselelerinde işimiz biraz zor gibi gözüküyor. Bu zorluk dilimizden mi kaynaklanıyor? Dil uzmanı değilim ama, zorluğun dilden çok kendimizden kaynaklandığını düşünüyorum. Biz, fazlaca araştırmayan, bilimsel ve felsefî düşünce hayatı fazla zengin olmayan bir toplumuz. Onun için, bilimsel ve teknolojik bulguları, düşünce hayatındaki yeni

yaklaşımları ve bütün bunların toplumsal hayata yansımaları sonucu ortaya çıkan yeni olguları **-yeni kavramları-** ifade etmek üzere türetilen terimlerdeki payımız da toplum olarak pek az.

Asıl mesele, kavramların kendilerini üretebilmekte... Bunun içinse, çabalarımızı, ister kültürel alanda isterse ekonomik bir fayda ortaya koymaya yönelik faaliyet alanlarında olsun, **araştırarak öğrenme, öğrendiğimizi bir üst düzeyde geliştirerek yeniden üretebilme ve yeniden araştırabilme çevrimi** üzerinde odaklamamız gerektiğini biliyoruz. Bunu başarabilirsek, bizim de ürettiğimiz kavramlar olursa, o kavramları ifade edecek bir dil zenginliğini zaten yaratabiliriz. Peki, o güne kadar, yeni kavramları kendi dilimizde ifade edebilmek için hiç çaba göstermeyelim; ‘innovation’a inovasyon, ‘information’a enformasyon mu diyelim? Hayır. Söylemek istediğim, bu aktarımda anlam kaybına, aradaki ayrımların ortadan kalkmasına yol açılmaması. İşaret ettiğim çevrimin bir gereği de bu.

agoker@ttgv.org.tr

CBT, 20 Ekim 2001.